

๑๘. อภิญญาเทสิตธรรมเพื่อความตรัสรู้

Virtues Contributing to Enlightenment



ขอน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

In Honor of the Blessed One of the Fully Enlightened One



By Nithee Siripat – Siripat.com and Academiae Network, 2016

ความสำคัญของบทความ

ผู้ปฏิบัติธรรมบางคนอาจมีความรู้สึก ว่า “การถือข้อประพฤติปฏิบัติแห่งอริยมรรค” นี้ เป็นเรื่องที่ยากมาก และให้ผลได้ช้า อาจกินเวลาเป็นชาติๆ ก็ได้ แต่ในชาตินี้ ทุกคนได้เกิดมาในสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่โพลุกซัน ด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีล้ำสมัย ก็ไม่น่าจะประพฤติโง่เงาเบาปัญญาอีกอยู่ได้ ควรบอกลาก่อนกับความโง่ได้แล้ว อย่างเช่น บทความบรรยายธรรมของผู้เขียนนี้ ไม่ได้ให้อ่านได้เพียงประเทศไทยแห่งเดียว แต่สามารถศึกษาค้นคว้าอ่านกันได้ทั่วโลก [พลเมืองโลกมีประมาณ ๘,๐๐๐ ล้านคน] ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ นั่นเอง ภาวะดังกล่าวนี้ คือ ผลประโยชน์จากการวิวัฒน์ปัญญาแห่งมวลมนุษยชาติทั้งผอง ไม่ใช่เฉพาะประเทศไทยประเทศหนึ่ง ฉะนั้น “โลกเป็นโลกแห่งการเรียนรู้” อันประกอบความดีในการทำความดีได้แล้ว ไม่ใช่ “โลกแห่งการนอนหลับ” อย่าไปคิดฝึกซ้อมการตายล่วงหน้าให้มากนัก เพราะอย่างไรตายแน่ ทุกคนในวันข้างหน้านี้ ไม่มีรอดสักคน มีเวลาให้มารู้จักกับคำว่า “ตรัสรู้” [สัมโพธิ: Enlightenment] ไม่บาปหรอก เป็นเรื่องการทำกรรมดี เพื่อเป็นสิริมงคลต่อชีวิตตนเอง การคิดใคร่ครวญในเรื่องที่เป็นอริยะ สิ่งประเสริฐสูงสุดอันเป็นความจริงตาม “กฎธรรมชาติ” ที่เรียกว่า “อริยสัจ ๔” นี้ คือ ความจริงอันประเสริฐที่ทำให้ผู้ปฏิบัติตามเป็น “อริยบุคคล” ได้ อย่าไปหลงบึ้งเริงและเพติดเพลินกับโลกให้มากนัก เวลาของชีวิตมันมีน้อยทุกวินาที เมื่อเรียนรู้ศึกษาอย่างเข้าใจอย่างถูกต้องดีแล้ว ก็ให้น้อมนำมาใช้ปฏิบัติจริงกับชีวิต เพื่อให้เห็นมรรคผลอย่างแท้จริง ไม่ใช่อ่านตะพึดตะพือเรื่อยไป ไม่มีจุดมุ่งหมายในชีวิต เสียเวลาเปล่าๆ ก็ขอเรียนเชิญให้ลงมือปฏิบัติให้เห็นความสำเร็จจริงๆ ตามพระสัทธุดาสน์คำสอนของพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อความหลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์ทั้งปวงให้ได้ คนที่คิดจริง ทำจริง ไม่นิ่งนอนใจ แต่มั่นใจ จะทำอะไรในโลกนี้ ย่อมทำได้จริง และเห็นมรรคผลจริง ไม่ผิดพลาดจากอริยสัจธรรมอันเป็น “หลักการแห่งธรรมชาติ” ที่อธิบายความจริงที่ครอบคลุมจักรวาลได้ ไม่ใช่เฉพาะเรื่องเฉพาะประเด็น อันคับแคบ เป้าหมายการปฏิบัติธรรมจึงมุ่งเน้น “ความเป็นสากลแห่งพระนิพพาน” นั่นเอง.



บทความที่ ๑๘ ประจำปี ๒๕๕๕ – อภิญญาเทศิตกรรมเพื่อความตรัสรู้

โดยนัยแห่งความตรัสรู้นั้น คือ “รู้แจ้ง” หมายถึง รู้แจ้งใน “อริยสัจ ๔” คือ “ทุกข์-สมุทัย-นิโรธ-มรรค” หรือ “ทุกข์อริยสัจ-ทุกข์สมุทัยอริยสัจ-ทุกข์นิโรธอริยสัจ-ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ” ซึ่งผู้ปฏิบัติธรรมต้องมีความเข้าใจอย่างถูกต้องโดยปริยายว่า กิจหน้าที่ในทางปฏิบัติในองค์ธรรมอริยสัจแต่ละองค์นั้น ประกอบด้วย “ปริยญา-ปหานะ-สังฆิกิริยา-ภาวนา” ไม่ใช่เข้าใจเพียงแต่คำว่า “ทุกข์-สมุทัย-นิโรธ-มรรค” แล้วก็ดับไปเฉยๆ ไม่เกิดความต่อเนื่องสัมพันธ์กับปัจจัยในหลักธรรมอื่นๆ อาการแบบนี้เรียกว่า “หมดความคิดในธรรมพหุติ” [ไม่เกิด “ธัมมปฏิบัติสัมภิตา” คือ ปัญญาแตกฉานในธรรม หรือได้ “ดวงตาเห็นธรรม” ด้วยรู้แจ้งใน “ธรรมจักร” นั่นคือ อาณาจักรธรรมหรือธรรมทั้งปวงโดยปราศจากข้อสงสัย ที่เรียกว่า “กัณฑาวิตรณวิสุทธิ” (ข้อ ๔ ในวิสุทธิ ๗) คือ ความหมดจดแห่งญาณเป็นเหตุข้ามพ้นความสงสัย ความบริสุทธิ์ขั้นที่ทำให้กำจัดความสงสัยได้ คือ กำหนดรู้ปัจจัยแห่งนามรูปได้แล้วจึงสิ้นสงสัยในกาลทั้ง ๓ ข้อนี้ตรงกับ “ธรรมฉิติญาณ-ยถาภูตญาณ-สัมมาทสสนะ” จัดเป็นขั้นกำหนดสมุทัยสัจจะ นั่นใน การปฏิบัติธรรมที่ถูกวิธี ก็คือ การเกิดกระบวนการคิดที่ถูกวิธี [โยนิโสมนสิการสัมปทา] นั่นคือ ความฉลาดคิดแยกคายให้ (๑) “เห็นความจริง” [อริยสัจ ๔-ปฏิจจนุปบาท ๑๒-ไตรลักษณ์] และ (๒) “หาประโยชน์ได้” [เกิดปัญญาอันเป็นประโยชน์แก่ตน กับเกิดกรุณาอันเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น] ไม่ใช่การคิดไปเรื่อยๆ ไม่มีจุดหมายปลายทาง ไร้จุดเป้าหมายที่เป็นประโยชน์ ที่ภาษาชาวบ้านเรียกว่า “มีชีวิตอยู่อย่างไรจุดหมาย” แปลว่า วันๆ หายใจอยู่อย่างไรค่า เพราะไม่มีความคิด [ปัญญา = ญาณทสสนะ-ญาณ นั่นคือ ปัญญาในสมาธิ ๑ ปัญญาในวิปัสสนา ๑ หมายถึง ต้องเป็นผู้ใฝ่ในธรรมเพื่อความตรัสรู้อริยสัจ ๔ ให้ได้] กล่าวโดยย่อ ถ้าคิดแล้วไม่เห็นประโยชน์ในปัจจุบันกับอนาคตแล้ว อย่าไปคิดให้เสียสมองโดยเปล่าประโยชน์ เช่น คิดไปว่าพวกมดกินข้าวต้องตีกองเพลหรือเปล่า เถียงกันได้แย้งกัน จนเกิดทฤษฎีแรงกล้าไม่ยอมกันและกัน แล้ววิวาททะเลาะกันโดยเปล่าประโยชน์ เพราะหัวข้อที่ยกสู่ประเด็นเป็นเรื่องอ่อนปัญญา เบบปัญญา หรือ ทรามปัญญานั้นเอง เอาเวลาที่คิดนั้น มาพิจารณาลมหายใจเข้าออกของตนยังจะดีกว่า แล้วค่อยตั้งคิดว่าสมองมันคิดอะไรที่เป็นประโยชน์ ไม่เปล่าให้คิดในเรื่องไร้สาระ ไม่มีแก่นสารอันเป็นประโยชน์ต่อชีวิต คือ ให้คิดในทางกุศลและสร้างสรรค์ ต่อตนเองและผู้อื่น ด้วยความเมตตากรุณา ไร้ความพยาบาทหรือเบียดเบียนกัน ย่อมเจริญแน่นอน แม้จะคบเจอคนชั่ว มันก็กลัวรัศมีแห่งปัญญาความคิดเช่นนั้นได้เหมือนกัน ในการหายใจเข้ากับหายใจออก ก็ให้ตรวจสอบว่า “ใจ” [Mind] มันแกว่งไหวไปทางไหน สักสายลงเหวหรือขึ้นภูเขา ก็ให้ใจนั้นไม่หวั่นไหว เป็นสมาธิ ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียวที่อินทรีย์ทั้ง ๖ เป็นอยู่ กำหนดเพ่งเอาเองว่าจะคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์อย่างไร ให้มันเห็นแจ้ง สว่าง สงบ ขึ้นในใจอีกเช่นกัน ใจที่ว่านี้ ก็คือ “สมอง” [Brain] ก็จะทำหน้าที่เก็บความจำและประมวลความคิดเก่ากับความคิดใหม่มารวมกัน กลายเป็นความคิดต่อยอดขึ้นมาใหม่ ไม่ใช่หมดความคิดต่อยอดอะไรก็ได้ แต่อย่าลืมว่า ต้องตั้งสมมติฐานหรือจุดหมายปลายทางอะไรเอาไว้ก่อนที่จะคิดในเรื่องนั้นๆ เช่นเดียวกับการเขียนเค้าโครงงานวิจัยว่าจะทำอะไรในเรื่องนั้นๆ มีจุดหมายชัดเจน



อนึ่ง ชาวตะวันตกที่เป็นสังคมนิยมแล้ว ไม่พากันอยู่อย่างไร้จุดหมายในแต่ละวัน ต้องคิดวางแผนไว้เสมอ ไม่ใช่ชีวิตที่คอยเป็นไปตามปัจจัยภายนอก [สิ่งแวดล้อม-ธรรมชาติ] หรืออิทธิพลจากสังคมภายนอก ให้เข้ามากำหนดแนวทางชีวิตมากเท่าไร แต่มนุษย์นั้นต้องวางแผนเอาชนะธรรมชาติสิ่งแวดล้อมในการดำเนินชีวิตหรือการประกอบอาชีพที่สุจริต ในทางพระพุทธศาสนานั้น ให้เอาชนะธรรมชาติภายในตน คือ “เอาชนะใจตนเอง” ไม่ให้จิตวิญญาณมันคิดไปบ้าง บอๆ โดยวิปริตหรือวิปลาสไป ให้นึกคิดมุ่งเข้าสู่จุดศูนย์กลางแห่งธรรม ๓ ประการ ไว้ก่อนจะปลดปล่อย เพราะเป็นเครื่องมือในการดับทุกข์ทั้งปวง ดังนี้

- (๑) **“อริยสัจ ๔”** คือ สภาวะที่เป็นจริงโดยประเสริฐยิ่ง เป็นธรรมชาติแห่งสากลในสรรพสิ่ง [Universality of Realities] เห็นสภาพแห่งทุกข์ เห็นสาเหตุแห่งทุกข์นั้น เห็นภาวะที่ปลดปล่อย และเห็นแนวทางในการดับทุกข์ เทียบเคียงได้กับ **“ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ-นามรูปปริจเฉทญาณ”** (ข้อ ๑ ในวิชา ๓ กับ ญาณ ๑๖) หมายถึง ปัญญาระลึกชาติได้และแยกแยะนามได้
- (๒) **“ปฏิจตสมุปบาท ๑๒”** คือ เห็นองค์ประกอบแห่งสภาวะธรรมทั้งหลายมารวมกันแล้วเป็นทุกข์ แล้วเห็นวิธีที่จะดับเหตุแห่งทุกข์เหล่านั้นได้ [Dependent Genesis] นั่นคือ **“อนุโลมปฏิจตสมุปบาท”** กับ **“ปฏิโลมปฏิจตสมุปบาท”** รวมทั้ง **“ปฏิจตสมุปบันนธรรม ๖”** ได้แก่ **อัทธา ๓-สังขเป ๔-สนธิ ๓-วิภูฏะ ๓-อาการ ๒๐-มูล ๒** และ **กฎแห่งกรรม** เทียบเคียงได้กับ **“จตุปปาทญาณ [ทิพพจักขุญาณ]-ปัจจัยปริคคทญาณ”** (ข้อ ๒ ในวิชา ๓ กับ ญาณ ๑๖) หมายถึง ปัญญาเห็นสัตว์เป็นไปตามอำนาจแห่งกรรม และเห็นสาเหตุแห่งทุกข์ทั้งหลาย [เห็นความเกิดกับความดับแห่งสภาวะธรรมตามเป็นจริง **“ธรรมจักขุ-ดวงตาเห็นธรรม”** ด้วยปัญญาว่า: **“สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งปวงย่อมดับไปเป็นธรรมดา”**]
- (๓) **“ไตรลักษณ์”** คือ เห็นนามรูปแห่งขันธ ๕ ตามอาการลักษณะอันเป็นสามัญที่ประเสริฐยิ่ง เป็นไปกฎแห่งธรรมชาติตามเป็นจริง ที่เรียกว่า **“สามัญลักษณะ”** [Universality of Nature] นั่นคือ (๑) ความไม่เที่ยงแห่งอนิจจตา (๒) ความทุกข์แห่งทุกขตา (๓) ความไม่ใช่ตัวตนแห่งอนัตตตา ไม่ว่าจะ **“สังขตธรรม”** หรือ **“อสังขตธรรม”** ก็ตาม คือ ย่อมรู้เห็นอย่างยอดเยี่ยม ย่อมมีข้อปฏิบัติอันยอดเยี่ยม และย่อมรู้ถึงความหลุดพ้นอย่างยอดเยี่ยม เทียบเคียงได้กับ **“आสวักขยญาณ-สัมมสมญาณ”** (ข้อ ๓ ในวิชา ๓ กับ ญาณ ๑๖) หมายถึง ปัญญาตรัสรู้ [ญาณหยั่งรู้ในธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย] และเห็นธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา

ด้วยเหตุนี้ ในการประชุมรวมกันของหลักใหญ่ทั้ง ๓ นี้ เรียกว่า **“ญาณสัมปยุตต์”** [ตีพร้อมพร้อมประกอบด้วยปัญญา = **“จักขุ-ญาณ-ปัญญา-วิเศษ-แสงสว่าง”** อันเป็นปัญญาในพระอรหัตผลเพราะเกิดปัญญาเห็นผล โดย **“จตุปปฏิสัมภิทญาณ”** คือ ญาณหยั่งรู้ด้วยปัญญาแตกฉาน เรียกว่า **“ปฏิสัมภิตปตตะ”** (ข้อ ๕ ในอรหัต ๕ อันเนื่องจากการประพุดติใน **“อนุปัสสนา ๗”** ให้ถึงพร้อมในปัญญาเป็นอย่างดี ได้แก่ อนิจจานุปัสสนา ๑ ทุกขานุปัสสนา ๑ อนัตตานุปัสสนา ๑ นิพพิทานุปัสสนา ๑ วิราคานุปัสสนา ๑ นิโรธานุปัสสนา ๑ ปฏินิสสัคคานุปัสสนา ๑ ตามลำดับ แล้วเกิด **“ปฏิสัมภิตา ๔”** จากสมุทฐานนี้) คือ มีปัญญา **“รู้เห็น-หยั่งรู้”**

ตามที่เป็นจริง “**ยถาภูตญาณทัสสนะ-ยถาภูตญาณ**” นั่นคือ ปัญญาในสมาธิสัมปยุตต์ด้วยปัญญาในวิปัสสนา] ข้อพึงระวัง เมื่อรู้เข้าใจถึงขั้นนี้แล้ว ยังไม่ลงมือปฏิบัติจริง ระวังจะสติฟั่นเฟือนไปเป็นอื่นได้ สงบระงับกรรมนั้นด้วย “**สัมมาสมาธิ**” นะ จะบอกให้ นี่ถือเป็นคนไทยด้วยกันเฉยๆ หรือก จึงบอกเตือนกันว่า อ่านแล้วต้องลงมือทำจริงด้วย อย่าอ่านเฉยๆ ให้รอกสมองเปล่าๆ จะดีไหมพี่น้อง อย่างไรก็ตาม “**อริยสังข์ ๔-ปฏิบัติสมุปบาท ๑๒-ปฏิบัติสมุปปีนธรรม ๖** [กฎแห่งกรรม-กัมมัฏสะกตา]” เรียกว่า “**วิปัสสนาภูมิ-ปัญญาภูมิ**” หมายถึง ธรรมที่เป็นภูมิของวิปัสสนา คือ ธรรมทั้งหลายอันเป็นพื้นฐานที่จะมองดูรู้เข้าใจ ให้เกิดปัญญาเห็นแจ้งตามเป็นจริง นั่นคือ มีปัญญาเห็นนามรูปแห่งเบญจขันธ์โดยไตรลักษณ์ ที่เรียกว่า “**ลักษณะอุปนิชฌาน**” หมายถึง การเพ่งลักษณะอันเป็นสามัญแห่งสภาวะธรรม ได้แก่ วิปัสสนา มรรค และ ผล ดังนี้

- (๑) “**วิปัสสนา**” คือ พินิจสังขารโดยไตรลักษณ์ ได้แก่ “**อนัตตตา-อนิจจตา-ทุกขตา**”
- (๒) “**มรรค**” คือ ยังกิจแห่งวิปัสสนานั้นให้สำเร็จ ดับขันธ์ด้วย “**โสดาปัตติมรรค-สกทาคามีมรรค-อนาคามีมรรค-อรหัตตมรรค**”
- (๓) “**ผล**” คือ เพ่งนิพพานอันมีลักษณะเป็น “**สุญญตะ-อนิมิตตะ-อัปป์ภิตตะ** (อนัตตตา-อนิจจตา-ทุกขตา)” [อรหัตตผล-สัมมาญาณ = โสดาปัตติผล-สกทาคามีผล-อนาคามีผล-อรหัตตผล] และเห็นลักษณะอันเป็น “**สังภาวะของนิพพาน**” [อรหัตตผลวิมุตติ-สัมมาวิมุตติ] ด้วยการเจริญ “**ปัจจเวกขณญาณ** (ญาณทัสสนะอันมีปริวัฏฏ์ ๓ มีอาการ ๑๒ และ มีคุณ ๑๕ ประการ)” กับ “**อสาวิักขณญาณ** (มีอาการ ๖๔)” ในระดับขั้นนิพพานนี้ แยกออกเป็น ๒ ลักษณะ ได้แก่

“**นิพพาน ๒**” หมายถึง **สภาพที่ดับกิเลสและกองทุกข์แล้ว-ภาวะที่เป็นสุขสูงสุด เพราะไร้กิเลสไร้ทุกข์ เป็นอิสรภาพสมบูรณ์** ได้แก่ = **โลกุตตรญาณ** ดังนี้

- (๑) “**สตูปาทิสถนิพพาน**” หมายถึง **นิพพานยังมีอุปาทิเหลือ** โดยดับกิเลส ยังมีเบญจขันธ์เหลือ นั่นคือ “**กิเลสปรินิพพาน**” ซึ่งเป็นนิพพานของพระอรหันต์ผู้ยังเสวยอารมณ์ที่น่าชอบใจและไม่น่าชอบใจทางอินทรีย์ ๕ รับรู้สุขทุกข์อยู่ [บุคคลผู้ยังต้องเจริญ “**เสขปฏิบัติทา-จรณะ ๑๕**” นั่นคือ ทางดำเนินของพระเสขะ ข้อปฏิบัติของพระเสขะ ได้แก่ สีสัมปทา ๑ อปนิชกปฏิบัติทา ๓ สัทธรรม ๗ และฌาน ๔] ท่านผู้บรรลุลุทธิคุณธรรมนี้ เรียกว่า “**สตูปาทิสถบุคคล = พระเสขะ**” [พระอรหันต์ผู้ปราศจาก โสกะ-ปริเทวะ-ทุกข์-โทมนัส-อุปายาส เป็นธรรมคา แต่ยังรักษาชีวิตินทรีย์อยู่ เพื่อดับขันธ์ ๕ ที่เหลือ นั่นคือ สัตถุญาและเวทนา อันเป็นจิตตสังขารที่เหลืออยู่ ไม่ส่งผลแห่งกรรมซึ่งเป็นกิริยาจิตแห่งพระอรหันต์ผู้นั้น] หรือได้ชื่อว่า “**เสขบุคคล**” หมายถึง บุคคลที่ยังต้องศึกษาอยู่ ผู้อยู่ใน “**เสขภูมิ**” คือ ภูมิของพระเสขะ ระดับจิตใจและคุณธรรมของพระอริยบุคคลที่ยังต้องศึกษา ที่เรียกว่า “**เสขปฏิบัติทา-จรณะ ๑๕**” ดังกล่าวนั้น เพื่อก้าวสู่ภูมิแห่งพระอเสขะ อันเป็นการดับจิตดวงสุดท้ายแห่งพระนิพพาน ซึ่งก็เริ่มในธรรม ๕ อย่าง ได้แก่ (๑) **มัคคญาณ-อรหัตตมรรค** (๒) **ผลญาณ-อรหัตตผล** (๓) **ปัจจเวกขณญาณ** [เฉพาะ อรหัตตมรรค-อรหัตตผล] (๔) **อสาวิักขณญาณ**



[เฉพาะ **อัญญินทริย์**-อัญญาปัญญาอันรู้ทั่วถึง-อรหัตตมกคญาณ กับ **อัญญาตาวิทริย์**-อินทริย์
แห่งท่านผู้รู้ทั่วถึงแล้วแห่งปัญญาของพระอรหันต์-อรหัตตผลญาณ] (๕) **อนุปาทิสถนิพพาน**
ธาตุ-ชีวิสมสีตี [ชี-วิต-สะ-มะ-สี-สี] อย่างไรก็ตาม พระอรหันต์อาจเจริญสมาบัติ ๘ [ฉาน
สมาบัติ] เพื่อต่อ ยอดมานจิตตสมาธิให้เป็นความละเอียดประณีตตามลำดับ ที่เรียกว่า “**อนุปปพ**
วิหาร ๕ -อนุปปพ นิโรธ ๕” [นิโรธสมาบัติ] = โลกียญาณ ดังนี้

(๑) “**รูปฌาน ๔**” หมายถึง จิตที่เป็นไปในรูปภูมิ โดยจำแนกเป็นปัญจกฌาน ได้แก่

- (๑) ปฐมฌานกุศลจิต-วิปากจิต-กิริยาจิต ที่ประกอบด้วย วิตก-วิจาร์-ปีติ-สุข-เอกกคตา
- (๒) ทุตติยฌานกุศลจิต-วิปากจิต-กิริยาจิต ที่ประกอบด้วย วิจาร์-ปีติ-สุข-เอกกคตา
- (๓) ตติยฌานกุศลจิต-วิปากจิต-กิริยาจิต ที่ประกอบด้วย ปีติ-สุข-เอกกคตา
- (๔) จตุตถฌานกุศลจิต-วิปากจิต-กิริยาจิต ที่ประกอบด้วย สุข-เอกกคตา
- (๕) ปัญจฌานกุศลจิต-วิปากจิต-กิริยาจิต ที่ประกอบด้วย อุเบกขา-เอกกคตา

(๒) “**อรูปรฌาน ๔**” หมายถึง จิตที่เป็นไปในอรูปรภูมิ ได้แก่

- (๑) อรูปาวจรกุศลจิต-วิปากจิต-กิริยาจิต ประกอบด้วยอากาสนัญญาตนฌาน
- (๒) อรูปาวจรกุศลจิต-วิปากจิต-กิริยาจิต ประกอบด้วยวิญญาณัญญาตนฌาน
- (๓) อรูปาวจรกุศลจิต-วิปากจิต-กิริยาจิต ประกอบด้วยอากิญจัญญาตนฌาน
- (๔) อรูปาวจรกุศลจิต-วิปากจิต-กิริยาจิต ประกอบด้วยเนวสัญญานาสัญญาตนฌาน

(๓) “**สัจญญาเวทยิตนิโรธ ๑**” หมายถึง การเข้านิโรธ คือ ดับสัญญาความจำได้หมายรู้ และดับ
เวทนาการเสวยอารมณ์ โดยผู้เข้านิโรธสมาบัตินี้ ก็คือ การดับสังขาร ๑ [สภาพปรุงแต่ง
แห่งสังขตธรรม] = โลกุตตญาณ ได้แก่

- (๑) วีสังขาร-วิตกกับวิจาร์ [ความตริกกับความตรง]
- (๒) กายสังขาร-ลมหายใจอัสสาสะกับลมหายใจปัสสาสะ
- (๓) จิตตสังขาร-สัญญากับเวทนา ย่อมดับไปตามลำดับ

(๒) “**อนุปาทิสถนิพพาน**” หมายถึง **นิพพานไม่มีอุปาทิเหลือ** โดยดับกิเลส ไม่มีเบญจขันธ์เหลือ นั่น
คือ “**ขันธปรินิพพาน**” ซึ่งเป็นนิพพานของพระอรหันต์ผู้ระงับการเสวยอารมณ์ทั้งปวงแล้ว ท่านผู้
บรรลุอุคิมธรรมนี้ เรียกว่า “**อนุปาทิสถบุคคล = พระอเสขะ**” สำหรับ “**จิตดวงสุดท้าย**” [สติ-
ญาณทัสสนะ = ปัญญาในสมาธิ กับ **สัมปชัญญะ**-ญาณในวิปัสสนา = ปัญญาในวิปัสสนา ซึ่ง
หมายถึง “**อานันตริกสมาธิญาณ**” นั่นคือ ปัญญาในการตัดอาสวะขาด เพราะความบริสุทธิ์แห่ง
สมาธิอันเป็นเหตุไม่ฟุ้งซ่าน] ซึ่งจะดับ ไปเมื่อพระอรหันต์ปรินิพพานด้วย “**อนุปาทิสถนิพพาน**
ธาตุ” [อันเป็นขั้นตอน ที่เรียกว่า “**การดับขันธปรินิพพาน**” คือ ดับสัญญาและเวทนา-จิตตสังขาร



(มโนสังขาร) ที่ประกอบด้วย “ชีวิตินทรีย์-ปวัตตสีสะ” กับ “อวิชาสวะ-กิเลสสีสะ”= ที่เรียกว่า “ชีวิตสมสีสี” อันเป็น “**อรหัตตผลวิมุตติ-สัมมาวิมุตติ**” (ข้อ ๑๐ ในสัมมัตตะ ๑๐) ซึ่งเรียกว่า “**ปรินิพพานจิต-จริมกจิต-จริมกวิญญาณ**” [วิมุตตานุตตริยะ-การฟื้นอันเยี่ยม (ข้อ ๓ ในอนุตตริยะ ๓)]

อย่างไรก็ตาม ก็ให้ผู้ปฏิบัติธรรมหวนมาพิจารณาถึงการประพุดิปฏิบัติตามเส้นทางไปสู่พระนิพพานได้ ที่เรียกว่า “**วิเวกถา**” อันเป็นฝ่ายสมณะ [วิชา ๓] ที่จะต้องมาสัมปยุตต์กับวิปัสสนา [ญาณ ๑๖-โสฬสญาณ] ซึ่งจะเป็นขั้นตอนถึง “**ความรู้แจ้ง-ปัญญารู้ชัด**” ที่เรียกว่า “**ความตรัสรู้**” [ปัจเจกขณญาณ-โลกิยญาณ กับ อาสวักขณญาณ-โลกุตตรญาณ] ตัวจิตที่เป็นผู้วิปัสสนาให้รู้เห็นสภาวะธรรมตามเป็นจริงนั้น คือ “**อภิญญาเทสิตธรรม**” หรือ ที่เรียกว่า “**โพธิปักขิยธรรม ๓๗**” หมายถึง **ธรรมอันเป็นฝ่ายแห่งความตรัสรู้** คือ เกื้อกูลแก่การตรัสรู้ หรือ ธรรมที่เกื้อหนุนแก่อริยมรรคที่ทำให้เกิด “**อัญญมคคังควิภาวนญาณ-ญาณทำให้แจ้งซึ่งองค์แห่งมรรค ๘**” ในประเด็นนี้ มีผู้ปฏิบัติธรรมจำนวนมากมองข้ามความสำคัญไป แล้วไปเป็นงจนอาจถึงขั้นเลิกเจริญภาวนาได้ เพราะมีความรู้สึกลัวยากแสนยากรู้ผลได้ยากอีกต่างหาก [วิจารณ์: ความจริงต้องโทษตัวเองที่มีกิเลสหนาเกินไป] ที่เรียกว่า “**ทุกขา ปฏิปทา ทนฺธาภิญญา**” (ข้อ ๑ ในปฏิปทา ๔) หมายถึง “**ปฏิบัติลำบาก ทั้งรู้ได้ช้า**” สำหรับในวาระว่าด้วย “**วิเวกถา**” นี้ เป็นเรื่อง “**อภิญญาเทสิตธรรม**” [โพธิปักขิยธรรม ๓๗: สติปฏิฐาน ๔-สัมมปฺปธาน ๔-อิทธิบาท ๔-อินทรีย์ ๕-พละ ๕-มรรคมองค์ ๘] ที่สัมปยุตต์ด้วย “**มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีโอสถคคะ ๕**” เรียกว่า “**มีนิสัย ๑๒**” โดยหลักธรรมทั้ง ๕ แต่ละองค์นั้น ประกอบด้วยสภาวะธรรมใน ๕ ระดับ และสัมปยุตต์กับ “**อภิญญาเทสิตธรรม-โพธิปักขิยธรรม ๓๗**” ในแต่ละหลักธรรม ฉะนั้น ในการประมวลผลทางปัญญาจึงต้องใช้เวลาอันเป็นพิเศษ กว่าจะคิดได้ครบทุกองค์ ธรรม แต่ให้พิจารณาในภูมิแห่งวิปัสสนากรรมฐาน นอกเหนือจากความเข้าใจด้วยการอ่านการฟังในธรรมวิเศษนี้ จนเกิด “**สุตมยญาณ**” [สุตมยปัญญา] ดังนี้

- (๑) “**วิกขัมภนวิเวก [วิราคะ-นิโรธ-โอสถคคะ]**” ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึง “**ปฐมฌาน-ทุติยฌาน-ตติยฌาน-จตุตถฌาน**” ขึ้นไป ๑
- (๒) “**ตทังควิเวก [วิราคะ-นิโรธ-โอสถคคะ]**” ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ [ละ “**ญาณในธรรมไม่อุปการะแก่สมาธิ ๘**” ด้วย “**ญาณในธรรมอุปการะแก่สมาธิ ๘**”] โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑
- (๓) “**สมุจเจทวิเวก [วิราคะ-นิโรธ-โอสถคคะ]**” ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญ “**โลกุตตรมรรค**” อันให้ถึงความสิ้นไป ๑
- (๔) “**ปฏิปัสสัทธิวิเวก [วิราคะ-นิโรธ-โอสถคคะ]**” ในการดับสงบระงับกิเลสขณะ “**โลกุตตรผล**” [สัมมาญาณ] ๑
- (๕) “**นิสสรณวิเวก [วิราคะ-นิโรธ-โอสถคคะ]**” ในการดับสลัดออกกิเลสเป็น “**นิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ**” [สัมมาวิมุตติ] คือ นิพพาน ๑



ว่าด้วย วิเวกกา

(พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค เล่ม ๗ ภาค ๒ - หน้าที่ 780-785 FILE 69)

[A] การเจริญภาวนาในอริยมรรคมีองค์ ๘

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย การงานที่ต้องทำด้วยกำลังอย่างใดอย่างหนึ่ง การงานทั้งหมดนั้น บุคคลต้องอาศัย แผ่นดิน ตั้งอยู่บนแผ่นดินจึงทำได้ การงานที่ต้องทำด้วยกำลังนี้ บุคคลย่อมทำได้ด้วยประการอย่างนี้ แม้ฉันใด ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว ย่อมเจริญทำให้มากซึ่ง “อริยมรรคมีองค์ ๘” ได้ ฉะนั้นเหมือนกัน

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว ย่อมเจริญ ทำให้มากซึ่ง “อริยมรรคมีองค์ ๘” ได้ ดังนี้

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้

ย่อมเจริญ **สัมมาทิฐิ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

ย่อมเจริญ **สัมมาสังกัปปะ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

ย่อมเจริญ **สัมมาวาจา** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

ย่อมเจริญ **สัมมากัมมันตะ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

ย่อมเจริญ **สัมมาอาชีวะ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

ย่อมเจริญ **สัมมาวายามะ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

ย่อมเจริญ **สัมมาสติ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

ย่อมเจริญ **สัมมาสมาธิ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว ย่อมเจริญทำให้มาก ซึ่ง “อริยมรรคมีองค์ ๘” อย่างนี้แล

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พืชคามและภูตคามเหล่าใดเหล่าหนึ่ง พืชคามและภูตคามทั้งหมดนั้น อาศัยแผ่นดิน ตั้งอยู่บนแผ่นดิน ย่อมถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ พืชคามและภูตคามเหล่านี้ ย่อมถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ด้วยประการฉะนี้ แม้ฉันใด ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุก็ฉะนั้นเหมือนกันแลอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว เจริญ ทำให้มากซึ่ง “อริยมรรคมีองค์ ๘” ย่อมถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมทั้งหลาย

[“พืชคาม” หมายถึง “พืช ๕” อย่าง คือ พืชจากราก ๑ พืชจากต้น ๑ พืชจากยอด ๑ พืชจากข้อ ๑ พืชจากพืช ๑ รวมพืชชื่อว่า “พืชคาม” ชื่อว่า “ภูตคาม” คือ ความปรากฏแห่งหน่อเขียวสมบูรณ์แล้ว นั่นคือ “บ้านของภูต คือเทวดา”]

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว เจริญทำให้มากซึ่ง “อริยมรรคมีองค์ ๘” ย่อมถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมทั้งหลาย [ศีล-สมาธิ-ปัญญา] ดังนี้



คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้

- (๑) เจริญ **สัมมาทิฐิ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน
- (๒) เจริญ **สัมมาสังกัปปะ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน
- (๓) เจริญ **สัมมาวาจา** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน
- (๔) เจริญ **สัมมากัมมัณฑะ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน
- (๕) เจริญ **สัมมาอาชีวะ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน
- (๖) เจริญ **สัมมาวายามะ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน
- (๗) เจริญ **สัมมาสติ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน
- (๘) เจริญ **สัมมาสมาธิ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

- (๑) **สัมมาทิฐิ** มีวิเวก ๕ มีวิราคะ ๕ มีนิโรธ ๕ มีความสละ ๕ มีนิสัย ๑๒
- (๒) **สัมมาสังกัปปะ** มีวิเวก ๕ มีวิราคะ ๕ มีนิโรธ ๕ มีความสละ ๕ มีนิสัย ๑๒
- (๓) **สัมมาวาจา** มีวิเวก ๕ มีวิราคะ ๕ มีนิโรธ ๕ มีความสละ ๕ มีนิสัย ๑๒
- (๔) **สัมมากัมมัณฑะ** มีวิเวก ๕ มีวิราคะ ๕ มีนิโรธ ๕ มีความสละ ๕ มีนิสัย ๑๒
- (๕) **สัมมาอาชีวะ** มีวิเวก ๕ มีวิราคะ ๕ มีนิโรธ ๕ มีความสละ ๕ มีนิสัย ๑๒
- (๖) **สัมมาวายามะ** มีวิเวก ๕ มีวิราคะ ๕ มีนิโรธ ๕ มีความสละ ๕ มีนิสัย ๑๒
- (๗) **สัมมาสติ** มีวิเวก ๕ มีวิราคะ ๕ มีนิโรธ ๕ มีความสละ ๕ มีนิสัย ๑๒
- (๘) **สัมมาสมาธิ** มีวิเวก ๕ มีวิราคะ ๕ มีนิโรธ ๕ มีความสละ ๕ มีนิสัย ๑๒

หมายเหตุ:-

บทว่า **ฉนุททาโต โหติ** คือ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ ย่อมเป็นผู้เกิดความพอใจในธรรมในส่วนเบื้องต้น

บทว่า **สทฺฐาธิมุตฺโต** คือ เป็นผู้น้อมไปด้วยศรัทธาในส่วนเบื้องต้น

บทว่า **จิตฺตํ จสฺส สุวาทิฏฺฐิตํ** คือ มีจิตตั้งมั่นด้วยดี นั่นคือ จิตของพระโยคาวจรนั้นตั้งมั่นด้วยดี และมั่นคงด้วยดีในส่วนเบื้องต้น

ฉะนั้น ธรรม ๓ ประการเหล่านี้ คือ **ฉันทะ ๑ ศรัทธา ๑ จิต ๑** ชื่อว่า **“เป็นที่อาศัย”** [นิสสยะ = นิสสยปัจจัย คือ ปัจจัยโดยเป็นที่อาศัย] เพราะเป็นที่เข้าไปอาศัยแห่งวิเวกอันเกิดขึ้นแล้วในส่วนเบื้องต้น แล้ววิวัฏฏ์ ๓ รอบกับธรรม ๔ คือ **วิเวก ๕ วิราคะ ๕ นิโรธ ๕ โวสธัคคะ ๕** เท่ากับ ๑๒ คือ **“นิสัย ๑๒”**

โวสธัคคะ [ความสละ] มี ๒ อย่าง คือ (๑) **ปริจจาคโวสธัคคะ** [ปล่อยด้วยการสละ] คือ การละกิเลสด้วยศรัทธาในขณะแห่งวิปัสสนา ด้วยสมุจเฉทในขณะแห่งมรรค และ (๒) **ปักษันทนโวสธัคคะ** [ปล่อยด้วยการแล่นไป] คือ การแล่นไปสู่นิพพานด้วยความน้อมไปสู่นิพพานนั้นในขณะแห่งวิปัสสนาด้วยการทำนิพพานให้เป็นอารมณ์ในขณะแห่งมรรค



สัมมาทิฏฐิมีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ *วิกข์มภณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก*

วิกข์มภณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาทิฏฐิมีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิเวก ๕ นี้

สัมมาทิฏฐิมีวิราคะ ๕

“วิราคะ ๕” คือ *วิกข์มภณวิราคะ-ตทังควิราคะ-สมุจเฉทวิราคะ-ปฏิบัติสัทธาวิราคะ-นิสสรณวิราคะ*

วิกข์มภณวิราคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิราคะ ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิราคะ ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิราคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิราคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาทิฏฐิมีวิราคะ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิราคะ ๕ นี้

สัมมาทิฏฐิมินิโรธ ๕

“นิโรธ ๕” คือ *วิกข์มภณนิโรธ-ตทังคนิโรธ-สมุจเฉทนิโรธ-ปฏิบัติสัทธานิโรธ-นิสสรณนิโรธ*

วิกข์มภณนิโรธ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังคนิโรธ ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทนิโรธ ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธานิโรธ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณนิโรธ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาทิฏฐิมินิโรธ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในนิโรธ ๕ นี้



สัมมาทิฏฐิที่มีความสละ ๕

“ไวสัถยะ ๕” คือ **วิกขัมภนไวสัถยะ-ตัทธกไวสัถยะ-สมุจเฉทไวสัถยะ-ปฏิบัติสัทธาไวสัถยะ-นิสสรณไวสัถยะ**

วิกขัมภนไวสัถยะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตัทธกไวสัถยะ ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทไวสัถยะ ในการดับคัดออกกิเลส โดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาไวสัถยะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะ โลกุตตรผล ๑

นิสสรณไวสัถยะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาทิฏฐิที่มีความสละ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในความสละ ๕ และมีนิสัย ๑๒ เหล่านี้

ฉะนั้น **สัมมาทิฏฐิ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒** เหล่านี้

สัมมาสังกัปปะมีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกขัมภนวิเวก-ตัทธกวิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกขัมภนวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตัทธกวิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับคัดออกกิเลส โดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะ โลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาสังกัปปะมีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิเวก ๕ นี้

สัมมาสังกัปปะมีวิราคะ ๕

“วิราคะ ๕” คือ **วิกขัมภนวิราคะ-ตัทธกวิราคะ-สมุจเฉทวิราคะ-ปฏิบัติสัทธาวิราคะ-นิสสรณวิราคะ**

วิกขัมภนวิราคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตัทธกวิราคะ ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิราคะ ในการดับคัดออกกิเลส โดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิราคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะ โลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิราคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาสังกัปปะมีวิราคะ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิราคะ ๕ นี้



สัมมาสังกัปปะมีนิโรธ ๕

“นิโรธ ๕” คือ **วิกข์มณนิโรธ-ตทังคนิโรธ-สมุจเจทนิโรธ-ปฏิบัติสัทธาธิโรธ-นิสสรณนิโรธ**

วิกข์มณนิโรธ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังคนิโรธ ในการดับละทิฏฐิด้วยของคั่นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทนิโรธ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาธิโรธ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณนิโรธ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาสังกัปปะมีนิโรธ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในนิโรธ ๕ นี้

สัมมาสังกัปปะมีความสละ ๕

“ไวสสัคคะ ๕” คือ **วิกข์มณไวสสัคคะ-ตทังควิสสัคคะ-สมุจเจทไวสสัคคะ-ปฏิบัติสัทธาธิไวสสัคคะ-นิสสรณไวสสัคคะ**

วิกข์มณไวสสัคคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิสสัคคะ ในการดับละทิฏฐิด้วยของคั่นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทไวสสัคคะ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาธิไวสสัคคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณไวสสัคคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาสังกัปปะมีความสละ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในความสละ ๕ และ มินิสัย ๑๒ เหล่านี้

ฉะนั้น **สัมมาสังกัปปะ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มินิสัย ๑๒** เหล่านี้

สัมมาวาจามีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกข์มณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเจทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาธิวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกข์มณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยของคั่นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทวิเวก ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาธิวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาวาจามีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิเวก ๕ นี้



สัมมาวาจา มีวิราคะ ๕

“วิราคะ ๕” คือ **วิกขัมภณวิราคะ-ตทังควิราคะ-สมุจเฉทวิราคะ-ปฏิบัติสัททวิราคะ-นิสสรณวิราคะ**

วิกขัมภณวิราคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิราคะ ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิราคะ ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัททวิราคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะ โลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิราคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาวาจา มีวิราคะ ๕ เหล่านี้ ภิขุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิราคะ ๕ นี้

สัมมาวาจา มีนิโรธ ๕

“นิโรธ ๕” คือ **วิกขัมภณนิโรธ-ตทังคนิโรธ-สมุจเฉทนิโรธ-ปฏิบัติสัททนิโรธ-นิสสรณนิโรธ**

วิกขัมภณนิโรธ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังคนิโรธ ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทนิโรธ ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัททนิโรธ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะ โลกุตตรผล ๑

นิสสรณนิโรธ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาวาจา มีนิโรธ ๕ เหล่านี้ ภิขุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในนิโรธ ๕ นี้

สัมมาวาจา มีความสละ ๕

“ไวสธัคคะ ๕” คือ **วิกขัมภณไวสธัคคะ-ตทังคไวสธัคคะ-สมุจเฉทไวสธัคคะ-ปฏิบัติสัททไวสธัคคะ-นิสสรณ**

ไวสธัคคะ

วิกขัมภณไวสธัคคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังคไวสธัคคะ ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทไวสธัคคะ ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัททไวสธัคคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะ โลกุตตรผล ๑

นิสสรณไวสธัคคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาวาจา มีความสละ ๕ เหล่านี้ ภิขุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในความสละ ๕ และมีนิสัย ๑๒ เหล่านี้

ฉะนั้น **สัมมาวาจา มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒** เหล่านี้



สัมมากัมมันตะมีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกข์มณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเจทวิเวก-ปฏิบัติสัททวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกข์มณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฐฐิด້วยอภังคัันๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทวิเวก ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัททวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตรผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมากัมมันตะมีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิเวก ๕ นี้

สัมมากัมมันตะมีวิราคะ ๕

“วิราคะ ๕” คือ **วิกข์มณวิราคะ-ตทังควิราคะ-สมุจเจทวิราคะ-ปฏิบัติสัททวิราคะ-นิสสรณวิราคะ**

วิกข์มณวิราคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิราคะ ในการดับละทิฐฐิด້วยอภังคัันๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทวิราคะ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัททวิราคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตรผล ๑

นิสสรณวิราคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมากัมมันตะมีวิราคะ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิราคะ ๕ นี้

สัมมากัมมันตะมีนิโรธ ๕

“นิโรธ ๕” คือ **วิกข์มณนิโรธ-ตทังคนิโรธ-สมุจเจทนิโรธ-ปฏิบัติสัททนิโรธ-นิสสรณนิโรธ**

วิกข์มณนิโรธ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังคนิโรธ ในการดับละทิฐฐิด້วยอภังคัันๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทนิโรธ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัททนิโรธ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตรผล ๑

นิสสรณนิโรธ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมากัมมันตะมีนิโรธ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในนิโรธ ๕ นี้



สัมมากัมมันตะมีความสละ ๕

“ไวสัคคะ ๕” คือ **วิกข์มณไวสัคคะ-ตังคไวสัคคะ-สมุจเจทไวสัคคะ-ปฏิบัติสัททวิสัคคะ-นิสสรณไวสัคคะ**

วิกข์มณไวสัคคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตังคไวสัคคะ ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทไวสัคคะ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัททวิสัคคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณไวสัคคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมากัมมันตะมีความสละ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในความสละ ๕ และมีนิสัย ๑๒ เหล่านี้

ฉะนั้น **สัมมากัมมันตะ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒** เหล่านี้

สัมมาอาชีวะมีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกข์มณวิเวก-ตังควิเวก-สมุจเจทวิเวก-ปฏิบัติสัททวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกข์มณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทวิเวก ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัททวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาอาชีวะมีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิเวก ๕ นี้

สัมมาอาชีวะมีวิราคะ ๕

“วิราคะ ๕” คือ **วิกข์มณวิราคะ-ตังควิราคะ-สมุจเจทวิราคะ-ปฏิบัติสัททวิราคะ-นิสสรณวิราคะ**

วิกข์มณวิราคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตังควิราคะ ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทวิราคะ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัททวิราคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิราคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาอาชีวะมีวิราคะ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิราคะ ๕ นี้



สัมมาอาชีวะมีนิโรธ ๕

“นิโรธ ๕” คือ **วิกขัมภนนิโรธ-ตทังคนิโรธ-สมุจเจทนิโรธ-ปฏิบัติสัทธินิโรธ-นิสสรณนิโรธ**

วิกขัมภนนิโรธ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังคนิโรธ ในการดับละทิฐฐิด้วยของคั่นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทนิโรธ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธินิโรธ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณนิโรธ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาอาชีวะมีนิโรธ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในนิโรธ ๕ นี้

สัมมาอาชีวะมีความสละ ๕

“ไวสสัคคะ ๕” คือ **วิกขัมภนไวสสัคคะ-ตทังคไวสสัคคะ-สมุจเจทไวสสัคคะ-ปฏิบัติสัทธิไวสสัคคะ-นิสสรณไวสสัคคะ**

วิกขัมภนไวสสัคคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังคไวสสัคคะ ในการดับละทิฐฐิด้วยของคั่นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทไวสสัคคะ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธิไวสสัคคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณไวสสัคคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาอาชีวะมีความสละ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในความสละ ๕ และมีนิสัย ๑๒ เหล่านี้

ฉะนั้น **สัมมาอาชีวะ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒** เหล่านี้

สัมมาวายามะมีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกขัมภนวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเจทวิเวก-ปฏิบัติสัทธวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกขัมภนวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฐฐิด้วยของคั่นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทวิเวก ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาวายามะมีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิเวก ๕ นี้



สัมมาวายามะมีวิราคะ ๕

“วิราคะ ๕” คือ **วิกขัมภณวิราคะ-ตทังควิราคะ-สมุจเจทวิราคะ-ปฏิบัติสัททวิราคะ-นิสสรณวิราคะ**

วิกขัมภณวิราคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิราคะ ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทวิราคะ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัททวิราคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิราคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาวายามะมีวิราคะ ๕ เหล่านี้ ภิคุชเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิราคะ ๕ นี้

สัมมาวายามะมีนิโรธ ๕

“นิโรธ ๕” คือ **วิกขัมภณนิโรธ-ตทังคนิโรธ-สมุจเจทนิโรธ-ปฏิบัติสัททนิโรธ-นิสสรณนิโรธ**

วิกขัมภณนิโรธ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังคนิโรธ ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทนิโรธ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัททนิโรธ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณนิโรธ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาวายามะมีนิโรธ ๕ เหล่านี้ ภิคุชเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในนิโรธ ๕ นี้

สัมมาวายามะมีความสละ ๕

“ไวสสัคคะ ๕” คือ **วิกขัมภณไวสสัคคะ-ตทังคไวสสัคคะ-สมุจเจทไวสสัคคะ-ปฏิบัติสัททไวสสัคคะ-นิสสรณ**

ไวสสัคคะ

วิกขัมภณไวสสัคคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังคไวสสัคคะ ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทไวสสัคคะ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัททไวสสัคคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณไวสสัคคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาวายามะมีความสละ ๕ เหล่านี้ ภิคุชเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในความสละ ๕ มีนิตย ๑๒ เหล่านี้

ฉะนั้น **สัมมาวายามะ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิตย ๑๒** เหล่านี้



สัมมาสติมีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ *วิกข์มภณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก*

วิกข์มภณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาสติมีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิเวก ๕ นี้

สัมมาสติมีวิราคะ ๕

“วิราคะ ๕” คือ *วิกข์มภณวิราคะ-ตทังควิราคะ-สมุจเฉทวิราคะ-ปฏิบัติสัทธาวิราคะ-นิสสรณวิราคะ*

วิกข์มภณวิราคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิราคะ ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิราคะ ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิราคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิราคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาสติมีวิราคะ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิราคะ ๕ นี้

สัมมาสติมีนิโรธ ๕

“นิโรธ ๕” คือ *วิกข์มภณนิโรธ-ตทังคนิโรธ-สมุจเฉทนิโรธ-ปฏิบัติสัทธานิโรธ-นิสสรณนิโรธ*

วิกข์มภณนิโรธ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังคนิโรธ ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทนิโรธ ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธานิโรธ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณนิโรธ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาสติมีนิโรธ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในนิโรธ ๕ นี้



สัมมาสติมีความสละ ๕

“ไวสัถยะ ๕” คือ **วิกขัมภณไวสัถยะ-ตทังคไวสัถยะ-สมุจเฉทไวสัถยะ-ปฏิบัติสัทธาไวสัถยะ-นิสสรณไวสัถยะ**

วิกขัมภณไวสัถยะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังคไวสัถยะ ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทไวสัถยะ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาไวสัถยะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณไวสัถยะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาสติมีความสละ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในความสละ ๕ มีนิตย ๑๒ นี้

ฉะนั้น **สัมมาสติ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิตย ๑๒** เหล่านี้

สัมมาสมาธิมีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกขัมภณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกขัมภณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาสมาธิมีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิเวก ๕ นี้

สัมมาสมาธิมีวิราคะ ๕

“วิราคะ ๕” คือ **วิกขัมภณวิราคะ-ตทังควิราคะ-สมุจเฉทวิราคะ-ปฏิบัติสัทธาวิราคะ-นิสสรณวิราคะ**

วิกขัมภณวิราคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิราคะ ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิราคะ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิราคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิราคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาสมาธิมีวิราคะ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิราคะ ๕ นี้



สัมมาสมาธิมีนิโรธ ๕

“นิโรธ ๕” คือ **วิกขัมภนนิโรธ-ตทังคนิโรธ-สมุจเจทนิโรธ-ปฏิบัติสัทธาธิโรธ-นิสสรณนิโรธ**

วิกขัมภนนิโรธ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังคนิโรธ ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทนิโรธ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาธิโรธ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตรผล ๑

นิสสรณนิโรธ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาสมาธิมีนิโรธ ๕ เหล่านี้ ภิภุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในนิโรธ ๕ นี้

สัมมาสมาธิมีความสละ ๕

“ไวสสัคคะ ๕” คือ **วิกขัมภนไวสสัคคะ-ตทังคไวสสัคคะ-สมุจเจทไวสสัคคะ-ปฏิบัติสัทธาไวสสัคคะ-นิสสรณไวสสัคคะ**

วิกขัมภนไวสสัคคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังคไวสสัคคะ ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทไวสสัคคะ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาไวสสัคคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตรผล ๑

นิสสรณไวสสัคคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาสมาธิมีความสละ ๕ เหล่านี้ ภิภุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในความสละ ๕ มีนิตย ๑๒ เหล่านี้

ฉะนั้น **สัมมาสมาธิ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิตย ๑๒** เหล่านี้



[B] การเจริญภาวนาในอินทรีย์ ๕-พละ ๕-โพชฌงค์ ๗

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย การงานที่ต้องทำด้วยกำลัง อย่างใดอย่างหนึ่ง การงานทั้งหมดนั้น บุคคลต้องอาศัย แผ่นดิน ตั้งอยู่บนแผ่นดินจึงทำได้ การงานที่ต้องทำด้วยกำลังนี้ บุคคลย่อมทำได้ด้วยประการฉะนี้

แม้ฉันทใด ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว ย่อมเจริญทำให้มากซึ่ง **โพชฌงค์ ๗** ได้ ฉันทนั้น เหมือนกัน ภิกษุเจริญ ทำให้มากซึ่ง **โพชฌงค์ ๗** อยู่ ย่อมถึงความเจริญงอกงามไปบุญในธรรมทั้งหลาย

แม้ฉันทใด ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว ย่อมเจริญทำให้มากซึ่ง **พละ ๕** ได้ ฉันทนั้น เหมือนกัน ภิกษุเจริญ ทำให้มากซึ่ง **พละ ๕** อยู่ ย่อมถึงความเจริญงอกงามไปบุญในธรรมทั้งหลาย

แม้ฉันทใด ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว ย่อมเจริญทำให้มากซึ่ง **อินทรีย์ ๕** ได้ ฉันทนั้น เหมือนกัน ภิกษุเจริญ ทำให้มากซึ่ง **อินทรีย์ ๕** อยู่ ย่อมถึงความเจริญงอกงามไปบุญในธรรมทั้งหลาย

[C] การเจริญภาวนาโพธิปักขิยธรรมโดยอินทรีย์ ๕

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พืชคามและภูตคามเหล่าใดเหล่าหนึ่ง พืชคามและภูตคามทั้งหมดนั้น อาศัยแผ่นดิน ตั้งอยู่บนแผ่นดิน ย่อมถึงความเจริญงอกงามไปบุญ พืชคามและภูตคามเหล่านั้น ย่อมถึงความเจริญงอกงามไปบุญ ด้วยประการฉะนี้

แม้ฉันทใด ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุก็ฉันทนั้นเหมือนกัน แลอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้วเจริญ ทำให้มากอยู่ซึ่ง **อินทรีย์ ๕** ย่อมถึงความเจริญงอกงามไปบุญในธรรมทั้งหลาย

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว เจริญทำให้มากซึ่ง **อินทรีย์ ๕** ย่อมถึงความเจริญงอกงามไปบุญในธรรมทั้งหลาย ดังนี้

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้

(๑) เจริญ **ธัมมอินทรีย์** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

(๒) เจริญ **วิริยอินทรีย์** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

(๓) เจริญ **สตินอินทรีย์** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

(๔) เจริญ **สมาธิอินทรีย์** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

(๕) เจริญ **ปัญญาอินทรีย์** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน



- (๑) **สัทธินทรีย์** มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒
- (๒) **วิริยินทรีย์** มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒
- (๓) **สตินทรีย์** มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒
- (๔) **สมาธินทรีย์** มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒
- (๕) **ปัญญินทรีย์** มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒

สัทธินทรีย์มีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกขัมภณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกขัมภณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัทธินทรีย์มีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน สัทธินทรีย์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒ เหล่านี้ ด้วย

วิริยินทรีย์มีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกขัมภณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกขัมภณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิเวก ดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

วิริยินทรีย์มีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน วิริยินทรีย์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒ เหล่านี้ ด้วย



สตินทรีย์มีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกขัมภนวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกขัมภนวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สตินทรีย์มีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดจันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน สตินทรีย์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิตย ๑๒ เหล่านี้ ด้วย

สมาธิทรีย์มีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกขัมภนวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกขัมภนวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สมาธิทรีย์มีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดจันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน สมาธิทรีย์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิตย ๑๒ เหล่านี้ ด้วย

ปัญญาทรีย์มีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกขัมภนวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกขัมภนวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

ปัญญาทรีย์มีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดจันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน ปัญญาทรีย์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิตย ๑๒ เหล่านี้ ด้วย



[D] การเจริญภาวนาโพธิปักขิยธรรมโดยพละ ๕

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พืชคามและภุตคามเหล่าใดเหล่าหนึ่ง พืชคามและภุตคามทั้งหมดนั้น อาศัยแผ่นดิน ตั้งอยู่บนแผ่นดิน ย่อมถึงความเจริญงอกงามไพบุลย์ พืชคามและภุตคามเหล่านั้น ย่อมถึงความเจริญงอกงามไพบุลย์ ด้วยประการฉะนี้

แม้ฉันใด ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน แลอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้วเจริญ ทำให้มากอยู่ซึ่ง **พละ ๕** ย่อมถึงความเจริญงอกงามไพบุลย์ในธรรมทั้งหลาย

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว เจริญทำให้มากซึ่ง **พละ ๕** ย่อมถึงความเจริญงอกงามไพบุลย์ในธรรมทั้งหลาย ดังนี้

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้

- (๑) เจริญ **สัทธาพละ** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน
- (๒) เจริญ **วิริยพละ** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน
- (๓) เจริญ **สติพละ** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน
- (๔) เจริญ **สมาธิพละ** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน
- (๕) เจริญ **ปัญญาพละ** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

- (๑) **สัทธาพละ** มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒
- (๒) **วิริยพละ** มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒
- (๓) **สติพละ** มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒
- (๔) **สมาธิพละ** มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒
- (๕) **ปัญญาพละ** มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒

สัทธาพละมีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกขัมภนวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกขัมภนวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัทธาพละมีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน สัทธาพละ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒ เหล่านี้ ด้วย



วริยพละมีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกข์มณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกข์มณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

วริยพละมีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน วริยพละ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิตย ๑๒ เหล่านี้ด้วย

สติพละมีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกข์มณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกข์มณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สติพละมีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน สติพละ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิตย ๑๒ เหล่านี้ด้วย

สมาธิพละมีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกข์มณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกข์มณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สมาธิพละมีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน สมาธิพละ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิตย ๑๒ เหล่านี้ด้วย



ปัญญาพละมีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกข์มณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเจทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกข์มณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

ปัญญาพละมีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน ปัญญาพละ **มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒** เหล่านี้ ด้วย

[E] การเจริญภาวนาโพธิปักขิยธรรมโดยโพชฌงค์ ๗

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พืชคามและภูตคามเหล่าใดเหล่าหนึ่ง พืชคามและภูตคามทั้งหมดนั้น อาศัยแผ่นดิน ตั้งอยู่บนแผ่นดิน ย่อมถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ พืชคามและภูตคามเหล่านั้น ย่อมถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ ด้วยประการฉะนี้

แม้ฉันใด ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน แลอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้วเจริญ ทำให้มากอยู่ซึ่ง **โพชฌงค์ ๗** ย่อมถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมทั้งหลาย

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว เจริญทำให้มากซึ่ง **โพชฌงค์ ๗** ย่อมถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมทั้งหลาย ดังนี้

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้

(๑) เจริญ **สติสัมโพชฌงค์** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

(๒) เจริญ **ขัมมวิจยสัมโพชฌงค์** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

(๓) เจริญ **วิริยสัมโพชฌงค์** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

(๔) เจริญ **ปีติสัมโพชฌงค์** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

(๕) เจริญ **ปัสสัทธัมมสัมโพชฌงค์** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

(๖) เจริญ **สมาธิสัมโพชฌงค์** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

(๗) เจริญ **อุเบกขาสัมโพชฌงค์** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน



- (๑) **สติสัมโพชฌงค์** มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิตย ๑๒
- (๒) **สัมมวियสัมโพชฌงค์** มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิตย ๑๒
- (๓) **วิริยสัมโพชฌงค์** มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิตย ๑๒
- (๔) **ปิตติสัมโพชฌงค์** มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิตย ๑๒
- (๕) **ปัสสัทธสัมโพชฌงค์** มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิตย ๑๒
- (๖) **สมาธิสัมโพชฌงค์** มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิตย ๑๒
- (๗) **อุเบกขาสัมโพชฌงค์** มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิตย ๑๒

สติสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกขัมภนวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกขัมภนวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สติสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิภุเป็นู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน สติสัมโพชฌงค์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิตย ๑๒ เหล่านี้ด้วย

สัมมวियสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกขัมภนวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกขัมภนวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมวियสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิภุเป็นู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน สัมมวियสัมโพชฌงค์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิตย ๑๒ เหล่านี้ด้วย



วริยสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ *วิกขัมภณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก*

วิกขัมภณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

วริยสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน วริยสัมโพชฌงค์ *มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนိสสัย ๑๒* เหล่านี้ด้วย

ปีติสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ *วิกขัมภณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก*

วิกขัมภณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

ปีติสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน ปีติสัมโพชฌงค์ *มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสสัย ๑๒* เหล่านี้ด้วย

ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ *วิกขัมภณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก*

วิกขัมภณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ *มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสสัย ๑๒* เหล่านี้ด้วย



สมาธิสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกขัมภณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกขัมภณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สมาธิสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน สมาธิสัมโพชฌงค์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนีสัย ๑๒ เหล่านี้ด้วย

อุเบกขาสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกขัมภณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกขัมภณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

อุเบกขาสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน อุเบกขาสัมโพชฌงค์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนีสัย ๑๒ เหล่านี้ด้วย

จบ ว่าด้วย วิเวกกถา -----



ฉะนั้น ในการประมวลผลปัญญาทั้งหมด ที่เกิดขึ้นในระบบสมองอันมีบาทฐานมาจาก “อภิญญาเทสิต
กรรม-โพธิปักขิยธรรม ๓๗” [ปัญญาในสมาธิ] นั้น จะไปสัมปยุตต์กับ “ปัญญาในวิปัสสนา” โดยตรง นั่นคือ
“ญาณ ๑๖-โสฬสญาณ” [เพื่อป้องกันสติฟั่นเฟือน ก็ให้จับหลักอยู่ที่โสฬสญาณไว้ก่อน แต่ถ้ามีอินทรีย์แก่
กล้าดีพร้อมแล้ว ก็ให้ทบทวนถึงขั้น “ญาณสัมปยุตต์” กับหลักธรรมอื่นๆ อันจะเป็น “สัมปยุตตกรรม” หรือ
“สามัคคีธรรม” แห่งกรรมทั้งปวงเพื่อความตรัสรู้สัมโพธิญาณ] เพราะฉะนั้น ความตรัสรู้สัมโพธิญาณนั้น จึง
ต้องประกอบด้วย (๑) “สมถพลัง-เจโตวิมุตติ” (๒) “วิปัสสนาพลัง-ปัญญาวิมุตติ” และสัมปยุตต์ด้วย
“อภิญญาเทสิตกรรม-โพธิปักขิยธรรม ๓๗” โดยมีหลักกรรม “โพชฌงค์ ๗” หมายถึง ธรรมที่เป็นองค์แห่ง
การตรัสรู้ ดังนั้น ความตรัสรู้จัดเป็นปัญญาในโลกุตตรธรรม ซึ่งหมายถึง “โพธิปักขิยธรรม ๓๗” กับ
“โลกุตตรธรรม ๘” รวมเป็น ๔๖ องค์กรรม และรวมกับ “อสาวิกขยญาณ” อีก ๑ กลายเป็น ๔๗ องค์กรรม ที่
จะเกิดขึ้นในสถานะแห่งความตรัสรู้สัมโพธิญาณ นั่นคือ “โลกุตตรธรรม ๔๗” เพื่อให้เข้าใจในรายละเอียด
ยิ่งขึ้นเกี่ยวกับ “โลกุตตรธรรม” ทั้งหมด ให้ทบทวนองค์ธรรมย่อยต่างๆ ดังนี้

“โพธิปักขิยธรรม ๓๗” [อภิญญาเทสิตกรรม] หมายถึง ธรรมอันเป็นฝักฝ่ายแห่งความตรัสรู้ คือ เกื้อกูลแก่การ
ตรัสรู้ ธรรมที่เกี่ยวพันแก่อริยมรรค หรือ “เอกายนมรรค” หมายถึง ทางอันเอก คือ ข้อปฏิบัติอันประเสริฐที่จะ
นำผู้ปฏิบัติไปสู่ความบริสุทธิ์หมดจด หมดความทุกข์ และบรรลุนิพพาน ได้แก่ สติปัฏฐาน ๔-สัมมัปปธาน
๔-อิทธิบาท ๔-อินทรีย์ ๕-พลัง ๕-โพชฌงค์ ๗-มรรคมงคล ๘ ดังนี้

(๑) “สติปัฏฐาน ๔” หมายถึง ที่ตั้งของสติ-การตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความ
เป็นจริง คือ ตามที่สิ่งนั้นๆ มันเป็นของมัน ซึ่งทำให้ลึถึง “อนัตตานุปัสสนายถาตุญาณ” [ขณ
ปชาน] นั่นคือ ปัญญาเห็นนามรูปโดยไตรลักษณ์ในความหมายรวมๆ ฉะนั้น การเจริญกรรม
“มหาสติปัฏฐาน ๔” นี้ เป็นด่านแรกแห่งการปฏิบัติธรรม ที่เรียกว่า “อริยมรรค” ได้แก่

(๑) “กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน” คือ การตั้งสติกำหนดพิจารณากาย ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า
เป็นแต่เพียงกาย ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา โดยจำแนกวิธีปฏิบัติไว้หลายอย่าง นั้น
คือ (๑) “อานาปานสติ” กำหนดคลักขณะลมหายใจเข้าออก “อัสสาสะ-ปัสสาสะ” ควร
ใช้เจริญฉะฉานในขั้นแรก (๒) “อิริยาบถ” กำหนดรู้ทันอิริยาบถ (๓) “สัมปชัญญะ” สร้าง
สัมปชัญญะในการกระทำความเคลื่อนไหวทุกอย่าง (๔) “ปฏิภูมณสิการ” พิจารณา
ส่วนประกอบอันไม่สะอาดทั้งหลายที่ประชุมเข้าเป็นร่างกายนี้ (๕) “ธาตุมนสิการ”
พิจารณาเห็นร่างกายของตนโดยสักว่าเป็นธาตุแต่ละอย่างๆ และ (๖) “นวลวิธิก”
พิจารณาซากศพในสภาพต่างๆ อันแปลกกันไป ใน ๘ ระยะเวลา ให้เห็นคติธรรมดาของ
ร่างกาย ของผู้อื่นเช่นใด ของตนก็จักเป็นเช่นนั้น



- (๒) **“เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน”** คือ การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนา ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงเวทนา ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา นั่นคือ มีสติอยู่พร้อมด้วยความรู้ชัดเวทนาอันเป็น สุขก็ดี-ทุกข์ก็ดี-เฉยๆ ก็ดี ทั้งที่เป็นสามิส [มีเครื่องหล่อ-วัตถุ] และเป็นนิรามิส [เป็นอิสระ] ตามที่เป็นไปอยู่ในขณะนั้นๆ
- (๓) **“จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน”** คือ การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิต ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงจิต ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา นั่นคือ มีสติอยู่พร้อมด้วยความรู้ชัดจิตของตนที่มีระคะ-ไม่มีระคะ-มีโทสะ-ไม่มีโทสะ-มีโมหะ-ไม่มีโมหะ-เศร้าหมองหรือผ่องแผ้ว-ฟุ้งซ่านหรือเป็นสมาธิ เป็นต้น อย่างไรก็ตามที่เป็นไปอยู่ในขณะนั้นๆ
- (๔) **“ขัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน”** คือ การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรม ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงธรรม ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา นั่นคือ มีสติอยู่พร้อมด้วยความรู้ชัดธรรมทั้งหลาย ได้แก่ นีวรณ ๕-ขันธ ๕-อายตนะ ๑๒-โพชฌงค์ ๗-อริยสัจ ๔ ว่าคืออะไร เป็นอย่างไร มีในตนหรือไม่ เกิดขึ้น เจริญบริบูรณ์ และดับไปได้อย่างไร เป็นต้น ตามที่เป็นจริงของมันอย่างนั้นๆ

(๒) **“สัมมปธาน ๔-ปธาน ๔”** หมายถึง ความเพียร-ความเพียรชอบ ความเพียรใหญ่ ได้แก่

- (๑) **“สังวรปธาน”** คือ เพียรระวังหรือเพียรปิดกั้น นั่นคือ เพียรระวังยับยั้งบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น [ให้พิจารณาถึง “อินทริยสังวร” กับ “สติสังวร”]
- (๒) **“ปหานปธาน”** คือ เพียรละหรือเพียรกำจัด นั่นคือ เพียรละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว
- (๓) **“ภาวนापธาน”** คือ เพียรเจริญ-เพียรก่อให้เกิด นั่นคือ เพียรทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดมีขึ้น
- (๔) **“อนุรักษนาปธาน”** คือ เพียรรักษา นั่นคือ เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่น และให้เจริญยิ่งขึ้นไปจน ไพบูลย์ [ให้พิจารณาถึง “อารักขกัมมัญฐาน” เพื่อความไม่ประมาท]
- (๓) **“อิทธิบาท ๔”** หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ-คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ซึ่งต้องเป็นองค์ประกอบภายในตน ที่เรียกว่า “พลังความคิด-ขวัญกำลังใจ-แรงกดดันจิตใจ” ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จ ความเป็นเลิศ ความถึงพร้อมสมบูรณ์ในทุกด้าน ได้แก่
- (๑) **“ฉันทะ”** คือ ความพอใจ นั่นคือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป = **“พอใจ-ศรัทธาเลื่อมใส”**
- (๒) **“วิริยะ”** คือ ความเพียร นั่นคือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง = **“ขยัน-อดทน-บากบั่น”**
- (๓) **“จิตตะ”** คือ ความคิดมุ่งไป นั่นคือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตผูกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ = **“มุ่งมั่น”**



(๔) “**วิมังสา**” คือ **ความไตร่ตรอง-ทบทวน** นั่นคือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น = “**คิด-วิเคราะห์-แยกแยะ-หาผล-ปรับปรุงแก้ไข**”

(๔) “**อินทรีย์ ๕**” หมายถึง **ธรรมที่เป็นใหญ่ในกิจของตน ซึ่งธรรมที่ตรงกันข้ามแต่ละอย่าง จะเข้าครอบงำไม่ได้** ได้แก่

- (๑) “**สัทธา-สัทธินทรีย์**” คือ **ความเชื่อ** ย่อมระงับปิดกั้นความรู้ศรัทธา-**อสังขะ**
- (๒) “**วิริยะ-วิริยินทรีย์**” คือ **ความเพียร** ย่อมระงับปิดกั้นความเกียจคร้าน-**โกสัชชะ**
- (๓) “**สติ-สตินทรีย์**” คือ **ความระลึกได้** ย่อมระงับปิดกั้นความประมาท-**ปมาทะ**
- (๔) “**สมาธิ-สมาธินทรีย์**” คือ **ความตั้งจิตมั่น** ย่อมระงับปิดกั้นความฟุ้งซ่าน-**อุทธัจจะ**
- (๕) “**ปัญญา-ปัญญินทรีย์**” คือ **ความรู้ทั่วชัด** ย่อมระงับปิดกั้นความหลงลืมสติ-**โมหะ** หรือ “**อัมปชัญญะ**” คือ ความไม่รู้ไม่เห็น ขัดข้องเพราะ อวิชชา-ความหลง-อกุศลมูล หรือ “**มกุฏสังขะ**” คือ การอยู่อย่างขาดสติ-ไม่มีสติ-ระลึกตามไปไม่ได้-ระลึกย้อนไปก็ไม่ได้-นึกไม่ออก-จำไม่ได้-ฝันเพี้ยน-หลงลืม-หลงเลื่อน-หลงไหลไป-หลงพร้อม คือ “**สมุโมหวิหาโร**” แปลว่า “**อยู่ด้วยความหลง**” [ตั้งมั่นไม่มั่นคง]

(๕) “**พละ ๕**” หมายถึง **ธรรมที่เป็นกำลัง** [ขวัญพลังใจ-แรงบันดาลใจ-จิตที่ตั้งมั่น เลื่อมใส ศรัทธา = อธิโมกข์] **ให้เกิดความเข้มแข็งมั่นคง ซึ่งธรรมที่ตรงกันข้ามแต่ละอย่าง จะเข้าครอบงำไม่ได้** [อุปถัมภ์คุ้มครองเช่นเดียวกับ อินทรีย์ ๕] ได้แก่

- (๑) “**สัทธา-สัทธาพละ**” คือ **ความเชื่อ** นั่นคือ เลื่อมใส ศรัทธา เชื่อมมั่นในอริยมรรค ระงับ-**อสังขะ**
- (๒) “**วิริยะ-วิริยพละ**” คือ **ความเพียร** นั่นคือ เพียรชอบในการละชั่วทำดี ระงับ-**โกสัชชะ**
- (๓) “**สติ-สติพละ**” คือ **ความระลึกได้** นั่นคือ ไม่หลงลืม เลื่อนลอย ระงับ-**ปมาทะ**
- (๔) “**สมาธิ-สมาธิพละ**” คือ **ความตั้งจิตมั่น** นั่นคือ ไม่ฟุ้งซ่านสัปดาห์ ระงับ-**อุทธัจจะ**
- (๕) “**ปัญญา-ปัญญาพละ**” คือ **ความรู้ทั่วชัด** นั่นคือ โยนิโสมนสิการ ฉลาดคิดถูกวิธี ระงับ-**โมหะ**

(๖) “**โพชฌงค์ ๗**” หมายถึง **ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้-องค์ธรรมตรัสรู้** ได้แก่

- (๑) “**สติ**” คือ **ความระลึกได้-สำนึกพร้อมอยู่-ใจอยู่กับกิจ-จิตอยู่กับเรื่อง** ย่อมทำให้เกิด “**อุปฏฐาน**” นั่นคือ สติชัด ประกอบด้วย “**สัมปชัญญะ ๔**”
- (๒) “**สัมมวិเจยะ**” คือ **ความเพียรหมั่น-ความสอดส่องสืบค้นธรรม-สามารถจำแนกแจกธรรมได้** ทำให้เกิด “**ญาณ**” นั่นคือ ความรู้ที่คมชัด
- (๓) “**วิริยะ**” คือ **ความเพียรบากบั่นเพื่อทำดีละชั่ว** ทำให้เกิด “**ปีติภาวะ**” นั่นคือ ความเพียรที่พอดี ที่ตื่นตัวอยู่เป็นนิตย์ ชำระจิตมิให้มีนิวรณ์ คือ “**ชาคริยานุโยค**” หรือ หมั่นประกอบกุศลธรรม คือ “**กุศลธัมมานุโยค**”



- (๔) “**ปีติ**” คือ **ความอิมใจ ความดีมดำในใจ** ทำให้เกิด “**อธิโมกข์**” นั่นคือ ศรัทธาแรงกล้าที่ทำให้ใจผ่องใสทวมล้นอย่างยิ่ง
- (๕) “**ปัสสัทธิ**” คือ **ความผ่อนคลายสงบเย็นกายใจ-ความอิมใจปลาบปลื้ม** ทำให้เกิด “**สุข**” [ปราโมทย์] นั่นคือ ความสุขล้ำชั้นทั่วทั้งตัวที่ประณีตอย่างยิ่ง
- (๖) “**สมาธิ**” คือ **ความมีใจตั้งมั่น-จิตสงบแน่วแนในอารมณ์เดียว-ไม่ฟุ้งซ่าน** ทำให้เกิด “**จตุตถฌาน-อัปปนาสมาธิ**” นั่นคือ สมาธิที่แน่วแน่ หรือ “**เอกกคตา**” คือ ความมีอารมณ์เป็นอันเดียวตามระดับชั้นฌานทั้ง ๔ จนเป็นสมาธิในวิปัสสนา
- (๗) “**อุเบกขา**” คือ **ความมีใจเป็นกลางที่ลงตัวสนิทเพราะเห็นตามเป็นจริง** ทำให้เกิด “**ตัตรมัชฌัตตคตา-ตัตรมัชฌัตตอุเบกขา**” นั่นคือ ความเป็นกลางในอารมณ์นั้นๆ ที่ผ่านเข้ามาภาวะที่จิตและเจตสิกตั้งอยู่ในความเป็นกลาง
- (๘) “**มรรคมีองค์ ๘**” หมายถึง “**ทางมีองค์แปดประการ อันประเสริฐ**” เปรียบเทียบกับ “**จริยา ๘**” คือ **ความประพฤติ** ได้แก่
- (๑) “**สัมมาทิฐิ**” คือ **เห็นชอบ** ได้แก่ ความรู้หรือริยสัจจ ๔ หรือ เห็นไตรลักษณ์ หรือ รู้บุคคลและอกุศลมูลกับกุศลและกุศลมูล หรือ เห็นปฏิจสมุปบาท = **ทัสสนจริยา** –การเห็นแจ้ง
- (๒) “**สัมมาสังกัปปะ**” คือ **ดำริชอบ** ได้แก่ เนกขัมมสังกัปปี อพยาบาทสังกัปปี อวิหิงสาสังกัปปี = **อภิโรปนจริยา** –มีกระบวนทัศน์
- (๓) “**สัมมาวาจา**” คือ **เจรจาชอบ** ได้แก่ วชิสุจริต ๔ = **ปริคคหจริยา** –ตำรวมวาจา
- (๔) “**สัมมากัมมันตะ**” คือ **กระทำชอบ** ได้แก่ กายสุจริต ๓ = **สมุฏฐานจริยา** –สร้างสรรค์
- (๕) “**สัมมาอาชีวะ**” คือ **เลี้ยงชีพชอบ** ได้แก่ ประกอบสัมมาชีพ = **โวทานจริยา** –ความบริสุทธิ์
- (๖) “**สัมมาวายามะ**” คือ **พยายามชอบ** ได้แก่ สัมมัปปธาน ๔ = **ปคคหจริยา** –หมั่นพากเพียร
- (๗) “**สัมมาสติ**” คือ **ระลึกชอบ** ได้แก่ สติปีฎฐาน ๔ = **อุปปัฎฐานจริยา** –สติซัดแก้กล้า
- (๘) “**สัมมาสมาธิ**” คือ **ตั้งจิตมั่นชอบ** ได้แก่ ฌาน ๔ = **อวิกเขปจริยา** –จิตสงบตั้งมั่นสนิท



“โลกุตตรธรรม ๘” หมายถึง ธรรมอันมิใช่วิสัยของโลก สภาวะพ้นโลก ได้แก่ มรรค ๔-ผล ๔-นิพพาน ๑ หรืออีกนัยหนึ่ง “โลกุตตรภูมิ” คือ ชั้นที่พ้นจากโลก ระดับแห่งโลกุตตรธรรม ระดับจิตใจของพระอริยเจ้าอันพ้นแล้วจากโลกียภูมิ ๓ ข้างต้น [กามาวจรภูมิ-รูปาวจรภูมิ-อรูปาวจรภูมิ] ชั้นนี้ในบาลีที่มาเรียกว่า “อปริยาปนภูมิ” คือ ชั้นที่ไม่นับเนื่องในวิภวาระ ระดับที่ไม่ถูกจำกัด ดังนี้

[๑] “อริยมรรค ๘” หมายถึง ทางเข้าถึงความเป็นอริยบุคคล ญาณที่ทำให้ละสังโยชน์ได้ขาด ได้แก่

- (๑) “**โสดาปัตติมรรค**” คือ มรรคอันให้ถึงกระแสที่นำไปสู่พระนิพพานที่แรก มรรคอันให้ถึงความ เป็นพระโสดาบัน เป็นเหตุละสังโยชน์ได้ ๓ ได้แก่ “**สັกกายทิฏฐิ-วิจิกิจฉา-สีลัปปตปรัมมาส**” และข่อมกำจัด “**กิเลสที่ตั้งอยู่ร่วมกันกับทิฏฐิ**” [สັกกายทิฏฐิ-วิจิกิจฉา-สีลัปปตปรัมมาส-ทิฏฐานุสัย-วิจิกิจฉานุสัย] ได้
- (๒) “**สกทาคามิมรรค**” คือ มรรคอันให้ถึงความ เป็นพระสกทาคามี เป็นเหตุละสังโยชน์ได้ ๓ ข้อต้น ได้แก่ “**สັกกายทิฏฐิ-วิจิกิจฉา-สีลัปปตปรัมมาส**” กับทำราคะ โทสะ โมหะ ให้เบาบางลง และข่อมกำจัด “**กิเลสหยาบๆ**” [กามราคะสังโยชน์-ปฏิฆสังโยชน์อย่างหยาบ-กามราคานุสัย-ปฏิฆานุสัยอย่างหยาบ] ได้
- (๓) “**อนาคามิมรรค**” คือ มรรคอันให้ถึงความ เป็นพระอนาคามี เป็นเหตุละสังโยชน์เบื้องต่ำได้ ทั้ง ๕ ได้แก่ “**สັกกายทิฏฐิ-วิจิกิจฉา-สีลัปปตปรัมมาส-กามราคะ-ปฏิฆะ**” และข่อมกำจัด “**กิเลสละเอียด**” [กามราคะสังโยชน์-ปฏิฆสังโยชน์อย่างละเอียด-กามราคานุสัย-ปฏิฆานุสัยอย่างละเอียด] ได้
- (๔) “**อรหัตตมรรค**” คือ มรรคอันให้ถึงความ เป็นพระอรหันต์ เป็นเหตุละสังโยชน์ได้หมดทั้ง ๑๐ ได้แก่ “**สັกกายทิฏฐิ-วิจิกิจฉา-สีลัปปตปรัมมาส-กามราคะ-ปฏิฆะ-รูปราคะ-อรูปราคะ-มานะ-อุทธัจจะ-อวิชชา**” และข่อมกำจัด “**กิเลสทั้งหลาย**” [รูปราคะ-อรูปราคะ-มานะ-อุทธัจจะ-อวิชชา-มานานุสัย-ภวราคานุสัย-อวิชชานุสัย] ได้หมด

[๒] “อริยผล ๔-สามัญญผล ๔” หมายถึง ผลที่เกิดสืบเนื่องจากการละกิเลสได้ด้วยมรรค ธรรมารมณฺ์อันพระอริยะพึงเสวย ที่เป็นผลเกิดเองในเมื่อกิเลสสิ้นไปด้วยอำนาจมรรคนั้นๆ ที่เรียกว่า “**สามัญญผล**” ดังนี้

- (๑) “**โสดาปัตติผล**” คือ ผลแห่งการเข้าถึงกระแสที่นำไปสู่พระนิพพาน ผลอันพระโสดาบันพึงเสวย
- (๒) “**สกทาคามิผล**” คือ ผลอันพระสกทาคามีพึงเสวย
- (๓) “**อนาคามิผล**” คือ ผลอันพระอนาคามีพึงเสวย
- (๔) “**อรหัตตผล**” คือ ผลคือความเป็นพระอรหันต์ ผลอันพระอรหันต์พึงเสวย



[๑] “นิพพาน ๒” หมายถึง สภาพที่ดับกิเลสและกองทุกข์แล้ว ภาวะที่เป็นสุขสูงสุด เพราะไร้กิเลสไร้ทุกข์ เป็นอิสรภาพสมบูรณ์ได้แก่

(๑) “**สตูปาทิสถนิพพาน**” หมายถึง นิพพานยังมีอุปาทิเหลือ โดยดับกิเลส ยังมีเบญจขันธ์เหลือ นั่นคือ “**กิเลสปรินิพพาน**” ซึ่งเป็นนิพพานของพระอรหันต์ผู้ยังเสวยอารมณ์ที่น่าชอบใจและไม่น่าชอบใจทางอินทรีย์ ๕ รับรู้สุขทุกข์อยู่ ท่านผู้บรรลุอุচ্চิมรรณนี้ เรียกว่า “**สตูปาทิสถบุคคล = พระเสขะ**”

(๒) “**อนุปาทิสถนิพพาน**” หมายถึง นิพพานไม่มีอุปาทิเหลือ โดยดับกิเลส ไม่มีเบญจขันธ์เหลือ นั่นคือ “**ขันธ์ปรินิพพาน**” ซึ่งเป็นนิพพานของพระอรหันต์ผู้ระงับการเสวยอารมณ์ทั้งปวงแล้ว ท่านผู้บรรลุอุচ্ชิมรรณนี้ เรียกว่า “**อนุปาทิสถบุคคล = พระอเสขะ**”

๕๕. อรรถกถา อาสวัคขญาณเทศ

ว่าด้วย อาสวัคขญาณ

(พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค เล่ม ๗ ภาค ๑ - หน้าที่ 148-149 FILE 68)

(๑) คำว่า “**จตุสณฺฐิยา อากาเรหิ**” คือ “**ด้วยอาการ ๖๔**” ความว่า ด้วยอาการแห่งอินทรีย์อย่างละ ๘ ในมรรคผลหนึ่งๆ ทั้ง ๘ ในมรรคผล ละ ๘ ละ ๘ จึงรวมเป็น ๖๔

(๒) คำว่า “**ติณฺณนฺนํ อินฺทฺริยานํ**” คือ “**อินทรีย์ ๓**” ความว่า ในอินทรีย์ ๓ เหล่านี้คือ (๑) “**อัญญา ตัญญุสตามิถินทฺริยํ**” [อินทรีย์แห่งผู้ปฏิบัติด้วยมุ่งว่าเราจักรู้สัจธรรมที่ยังมิได้รู้ ได้แก่ **โสตปาตติ มัคคญาณ**] (๒) “**อัญญินทฺริยํ**” [อินทรีย์ คือ อัญญา หรือปัญญาอันรู้ทั่วถึง ได้แก่ **ญาณ ๖** ในท่ามกลาง คือ **โสตปาตติผลญาณ-สกทาคามิมัคคญาณ-สกทาคามิผลญาณ-อนาคามิมัคคญาณ-อนาคามิผลญาณ-อรหัตตมัคคญาณ**] (๓) “**อัญญาตาวิทฺทฺริยํ**” [อินทรีย์แห่งท่านผู้รู้ทั่วถึงแล้ว กล่าวคือ ปัญญาของพระอรหันต์ ได้แก่ **อรหัตตผลญาณ**]

(๓) คำว่า “**วตฺถิภาวตา ปญฺญา**” คือ ปัญญาคือความเป็นผู้มีความชำนาญ ความว่า ปัญญาอันเป็นไปแล้ว โดยความเป็นผู้มีความชำนาญ ปัญญาอันเป็นไปแล้วโดยความเป็นผู้มีความชำนาญ แห่ง “**อัญญาตาวิทฺทฺริยํ**” นั้นแหละด้วยอาการ ๘ ด้วย “**สามารถแห่งอินทรีย์ ๘**” ใน “**อรหัตตผล**” คำนี้พึงทราบ ว่าท่านกล่าวแล้ว เพราะความสำเร็จผลนั้นด้วยสามารถแห่งการสำเร็จเหตุ แม้เพราะความไม่มีในขณะแห่งอรหัตมรรค

(๔) บทว่า “**อาสวานํ ขย ญาณํ**” คือ “**ญาณในความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย**” ความว่า “**อรหัตมรรค ญาณ**” อันกระทำความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายอันตนมาเสียแล้ว

จบ ว่าด้วย อาสวัคขญาณ -----



ด้วยเหตุนี้ ในการเข้าถึงอย่างรู้แจ้งแทงตลอด [อริยม-ปฏิเวธ] ในธรรมทั้งปวง คือ “ความตรัสรู้” นั้น คือ
ปรีชาสามารถในสัมปยุตต์ธรรมทั้งหลายเข้าสู่ศูนย์กลางแห่งอริยสัจธรรม [อริยสัจ ๔] ซึ่งจะมีสัมปยุต
ธรรมรวมกันเป็น “โลกุตตรธรรม ๔๗” ที่เกิดขึ้นพร้อมกันและดับไปพร้อมๆ กัน เพื่อเข้าถึง “สัจภาวะแห่ง
นิพพาน” ที่เรียกว่า “สูญญตา-ความว่างเปล่า” อันไม่มีภาวะแห่งการเกิดดับ ชื่อว่า “อมตธาตุ” [บรมธรรม]
ฉะนั้น ในความเข้าใจเชิงทฤษฎีนี้ เป็นความรู้ชัด จนเป็น “ปัญญา” [สุตมยปัญญา] และเป็น “ญาณ” [สุตมย
ญาณ] อันเกิดจากการค้นคว้าศึกษาวิจัยธรรมนี้ [ปรโตโฆสะ] แล้วทำการประมวลความนึกคิดอย่างถูกหลัก
ถูกวิธี [โยนิโสมนสิการ-ธัมมัญญูติ-ปัจฉัยธรรม] ซึ่งจะเป็นการสังสม (๑) ปัญญาบารมี-ระดับสามัญ (๒)
ปัญญาอุปบารมี-ระดับรอง หรือ (๓) ปัญญาปรমัตถบารมี-ระดับสูงสุด ก็ขึ้นอยู่กับการประกอบความเพียร
ในส่วนของคุณคน [วิริยารัมภะ-ชาคริยานุโยค] แต่ไม่ใช่ว่า ยิ่งปฏิบัติธรรมเข้มข้นมากขึ้นเท่าไร ก็ไม่เห็น
มรรคผลสักที เกิดอาการหมั่นไส้ ขัดเคืองใจ จิตไร้มุทิตาด้วยบังเอิญ [อรติ] ก็ไม่อยากจะเห็นใครได้ดีกว่าตน
[“อติมานะ” ว่า ‘เราดีกว่าเขา’] ก็ให้ระงับโทสะเสียด้วย เพราะเป็นเรื่องกรรมใครกรรมมันอันเป็นไปตาม
เจตนา นั่นเอง ให้คิดเสียว่า “คบเพื่อนฉลาด ดีกว่าคบคนโง่เป็นเพื่อน” ทำใจ ยกใจ ประคองใจ ให้สูงเป็น
อริยะเข้าไป เพราะเป็นเส้นทางที่ตนกำลังจะเดินไปเส้นทางนั้นอีกไม่นาน ฉะนั้น ทักษะการจำแนกแจกธรรม
ได้อย่างชำนาญ เป็นเรื่องฝึกตนเองได้ เพราะต้องใช้สมองในการจดจำองค์ความรู้ต่างๆ ให้ได้หมดอย่างเป็น
ระเบียบ คือ ข้อธรรมย่อยที่ปฏิบัติสัมพันธ์ไปในแนวเดียวกันกับหลักธรรมในระดับที่สูงขึ้นไป จนไปถึง
ข้อสรุปลงที่ คำว่า “พระนิพพาน” ซึ่งแนวคิดปฏิบัติเช่นนี้ เรียกว่า “ธัมมานุธัมมปฏิบัติ” [ปฏิบัติธรรม
สมควรแก่ธรรม ปฏิบัติธรรมถูกหลัก ให้ธรรมย่อยคล้อยแก่ธรรมใหญ่ สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของ
ธรรมทั้งหลายที่สัมพันธ์กัน] แล้วทำให้สิ่งนี้ คือ “วิถีชีวิตอย่างแท้จริง” ยังมีปัญญาความรู้สะสมพอกพูนด้วย
อริยมรรคมากเท่าไร โอกาสในการเข้าถึงความตรัสรู้ยังมีมากขึ้นเท่านั้น ด้วยประการฉะนี้.

